COMUNA FÂNTÂNELE

Denumiri:

Fântânele își are originea denumirii din limba germană *Engelsbrunn*, iar în maghiară se numea *Angyalkút, ulterior după anul 1904 purta denumirea de Kisfalud*.

Tisa Nouă: *Wiesenhaid, Réthát***.** Localitatea a purtat denumirile**:** Wiesenhaid (1771-1848), Réthát (1848-1924)(traducerea în limba maghiară a toponimului *Wiesenhaid*), Viesenhaid (1924-1945) și Tisa Nouă (după 1945).

Coordonate geografice – aşezare geografică, hotare

Comuna Fântânele este situată în Câmpia Vingăi, pe partea stângă a râului Mureş, şi are o suprafaţă de 4018 ha, având următoarele coordonate geografice: 46°5′ latitudine nordică şi 21°30′ longitudine estică. Principalul element al poziţiei geografice a comunei îl constituie aşezarea sa pe malul Mureşului, acesta apropiindu-se la o distanţă de aproximativ 500 de metri de vatra satului în punctul nord-estic. Comuna este situată în zona de câmpie, de-a lungul şoselei judeţene 682 Arad – Lipova. Din punct de vedere administrativ în componenţa localității intră satele: **Fântânele** – sat reşedinţă de comună situat la o distanţă de 10 km faţă de municipiul Arad şi **Tisa Nouă**.

Scurt istoric al localităţii

Prima atestare documentară a localităţii Fântânele datează din anul 1242, iar satul **Tisa Nouă** este atestat documentar în anul 1135.

Satul **Fântânele** este menționat în contextul invaziei tătare din 1241-1242, ulterior în 1457. În 1561, satul Fântânele era alcătuit din 7 sesii iobăgeşti stăpânite de familia nobiliară Balogh. Prin această zonă au trecut, în 1514, răsculaţii conduşi de Gheorghe Doja. La mijlocul veacului al XVI-lea ajunge sub stăpânire otomană. La sfârșitul veacului al XVII-lea intră sub administrație habsburgică, fiind menționat pe harta lui Mercy din 1723. În anul 1761 Curtea de la Viena a colonizat populație germană în Fântânele. În anul 1781, erariul austriac vinde localitatea Fântânele familiilor Pikéthi, Borovszky și Temes.

În Evul Mediu pe teritoriul localității **Tisa Nouă** a existat o așezare numită *Abád*, *Ibét, Apad* sau *Asszonylaka. S*atul actual a fost întemeiat în anul 1771 de către coloniști germani, în cadrul celei de a doua etape de colonizare cu germani a Banatului (1763-1772), pe vremea regenței comune a împărătesei Maria Tereza și a fiului ei Iosif al II-lea, prin exproprierea unor terenuri extravilane ale satului românesc învecinat Firiteaz. Localitatea nu apare pe *Harta Iosefină a Banatului* din 1769-1772, cu toate că este atestată documentar deja din anul 1771.

În anii 1944-1945 numeroase familii de români din satul Tisa, județul Arad, au fost colonizate aici, prilej cu care satul *Wiesenhaid* (până la acea dată cu populație predominant germană) a fost redenumit *Tisa Nouă*. În 1945, 130 de locuitori au fost deportați la muncă forțată în Uniunea Sovietică, unde au murit 26 de persoane.

Germanii din Tisa Nouă, în ultimii ani, au emigrat marea majoritate în Germania, rămânând în sat doar câteva familii mai în vârstă.

Monumente istorice

Biserica romano-catolică "Îngerul Păzitor" construită în anul 1780.

Castelul Kover-Appel atestat documentar în secolul al XIX-lea

Evoluţie demografică

Fântânele: 1786- 106 familii; 1828- 112 familii; 1851- 1340 locuitori; 1869- 1224 persoane; 1880- 1281 suflete; 1890- 1425 locuitori; 1900- 1580 persoane; 1910- 1702 suflete; 1922- 1612 locuitori.

Tisa Nouă: 1786- 100 familii; 1828- 141 familii; 1869- 812 locuitori; 1880- 914 persoane; 1890- 1037 suflete; 1900- 996 locuitori; 1910- 980 persoane; 1922- 941 suflete.

Populația întregii comune Fântânele: 1930- 5462 locuitori; 1956- 5169 persoane; 1966- 5597 suflete; 1977- 6492 locuitori; 1992- 5545 persoane.

Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Fântânele se ridică la 3.090 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din anul 2002, când se înregistraseră un număr de 3.186 locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (82,46%). Principalele minorități sunt cele de maghiari (7,61%) și slovaci (3,37%). Pentru 4,79% din populație nu este cunoscută apartenența etnică. Din punct de vedere confesional majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (68,9%), cu minorități de romano-catolici (8,09%), penticostali (7,8%), reformați (4,95%) și baptiști (4,21%). Pentru 4,85% din populație nu este cunoscută apartenența confesională.

Biserica

Preotul catolic al localităţii Fântânele a plătit, în 1333, 32 de florini, în 1334 a doua parte de 10 florini, zeciuială papală, dovadă indirectă a existenței unei parohii catolice.

Biserica Ortodoxă Fântânele Comunitatea parohială din Fântânele este una relative tânără astfel că doar la data de 2 august 1989 s-a pus piatra de temelie a actualei biserici de către preotul Ruja Ispas.

La 9 august 1992 s-a intrat în noua biserică. Constructorul șef a fost meșterul Coțoi Gheorghe, și a fost pictată de pictorul bisericesc Popescul Constantin din Rădăuți, mobilierul liturgic a fost executat de echipa condusă de Foșalău Constantin din Nemțișor, Moldova. **Construcția lăcăsului de cult a durat din anul** 1989 până în1992.

Biserica Romano-Catolică Fântânele

Biserica Romano-Catolică ”Îngerul Păzitor” din satul Fântânele a fost construită în anul 1780.

Biserica Ortodoxă cu hramul "Sf. Nicolae" din Tisa Nouă a fost edificata intre anii 1975-1977 dupa un plan al arhitectului Gheorghe Bratiloveanu, fiind inaugurată în 1981, nr.292, având 250 familii cu 750 credincioși.

Centrul localității **Tisa Nouă** este dominat de **Biserica romano-catolica** construita pe la 1845 - 1846 in stil baroc, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (1846) Tisa Nouă. Aici se gaseste un altar sculptat in lemn, opera unui sculptor tirolez. Artistul reda mai multe scene biblice în compoziții figurale mici, într-un cadru decorativ aliniat în două rânduri pe altar. În fața bisericii este un parc cu arbori decorativi, unde se desfășoară tradiționalele sărbatori locale. Aici se află și un monument ridicat de Iohan Reingruber în anul 1894.

Biserica Creștină Baptistă din Fântânele, formată în anul 1983, este slujită în prezent, de către pastorul Doru Butaș, cuprinde zeci de membri și aparținători. Locașul de închinare al bisericii creștine baptiste din Fntânele a fost inaugurat în anul 1993.

Biserica penticostală „Tabor” din Tisa Nouă cuprinde peste 100 de membri, avându-l ca pastor pe Traian Gligor.

Învățământul

Școala din **Tisa Nouă**, cu o îndelungată tradiție, a fost atestată documentar în anul 1811.

Personalităţi -

Economie

În anul 1821 este menționată o breaslă mixtă în Fântânele. Deşi economia comunei este una predominant agrară, se cultivă cereale, plante tehnice şi nutreţ, se practică legumicultura şi se cresc bovine, în ultima perioadă sectorul economic secundar şi terţiar au avut evoluţii ascendente. Fondul construit al comunei este unul de excepţie, comuna fiind inclusă în arealul cu valoare culturală de interes naţional.

Economia este predominant agrară cultivându-se cereale, plante tehnice, nutreț, legumicultură darunii se ocupă și de creșterea bovinelor. În ultima perioadă, sectorul economic secundar și terțiar a avut evoluții ascendente. În epoca interbelică familiile de țărani din Fântânele au cultivat și tutun.

În perioada interbelică, în Fânânele a funcționat moara fraților Wagner, care în anul 1938 a realizat o producție echivalentă cu 38 960 193 lei.

Turism:

Fondul construit al comunei este unul de excepție, comuna fiind inclusă în araelul cu mare valoare culturală de interes național. În comuna Fântânele se pot vizita: Biserica romano-catolică "Îngerul Păzitor" construită în anul 1780, Castelul Kover-Appel atestat documentar în secolul al XIX-lea cu parcul şi ansamblul arhitectural din imprejurime, fiind obiective turistice de mare interes.

Biserica romano-catolică "Îngerul Păzitor" construită în anul 1780

Castelul Kover-Appel atestat documentar în secolul al XIX-lea cu parcul şi ansamblul arhitectural

Bibliografie specifica

Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: „*Tab8. Populația stabilă după etnie – județe, municipii, orașe, comune*". Institutul Național de Statistică din România. iulie 2013

Ghinea, Dan, *Enciclopedia geografică a României*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000

Văran Ion, Hurezan, Pascu, Popovici Mihai (coord.), *Arad – monografia oraşului de la începuturi până la 1989*, co-autor, Arad, Editura Nigredo, 1999.

Vesa, Pavel, *Biserici de lemn de odinioară*, Editura Gutenberg, Arad, 1997.

drd. **Paul Krizner**